

4422/1

*Prin luptă, muncă și unire
la un trai în fericire*

PRIN NOI INȘI-NE

ION G. DUCA

DOCTRINA LIBERALĂ

(Conferință la Institutul Social Român)

1926

TIPOGRAFIA „DREPTATEA”—Chișinău.
Str. Alexandru cel Bun, Pasajul Primăriei.

INSTITUTUL DE STUDII Istorice și Social-Politice
de pe lângă C.C. al P.C.R.
BIBLIOTECA DOCUMENTARĂ

Inventar nr. 77602/80

BA 567 425

ION G. DUCA

1

Autorul broșurei de față, s'a născut în București în anul 1879. Fiu al neuitatului Gheorghe Duca, fost director al Căilor ferate Române, d-l I. Gh. Duca și-a făcut studiile liceale în București, la liceele Cantemir și Sf. Sava, iar studiile universitare le-a urmat la Paris de unde s'a întors cu titlul de doctor în drept și cu o strălucită erudiție juridică.

Si-a început cariera cu modesta funcțiune de ajutor de judecător la Râmnicul Vâlcea, în anul 1902; dar după trecere numai de un an a fost scos din acel îngust cerc de acțiivitate, fiind numit subdirector general și apoi director general la Casa Centrală a Băncilor Populare, care tocmai atunci își luase ființă. Cu acel prilej d-l I. Gh. Duca s'a dovedit a fi un admirabil organizator. Dintr'o instituție plăpândă, care dibuia la început, inspirând neîncredere, Centrala Băncilor populare a ajuns să fie considerată ca însăși pivotul economiei și prosperității rurale.

Părăsind această instituție în plina ei dezvoltare d-l I. Gh. Duca a intrat în viața politică militantă, fiind ales deputat de Fălciu în Parlamentul din 1907. În această calitate a fost raportorul legii Trusurilor arendășești, care lege, scotea pe muncitorii agricoli din ghiarele exploataților străini; a contribuit deasemenea, la alcătuirea și votarea legii Invoelilor Agricole, legea Casei Rurale și la întreg complexul legislației agricole a guvernării Național-Liberale dela 1907 până la 1911. Fiind ales deputat în timpul guvernului Petre Carp — Titu Maiorescu, d-l I. Gh. Duca a fost adevăratul conducător al opoziției în Parlament,

În 1914 a luat departamentul Instrucției Publice pe care l-a ilustrat, ca demn continuator al lui Spiru Haret până la 1918, în tot timpul neutralității și a războiului de întregire națională.

A înmulțit numărul școlilor primare și normale proiectând o mare reformă în învățământ, care a servit ca bază reformelor de mai târziu.

În guvernarea Partidului Național-Liberal din 1918 d-l I. Gh. Duca a condus departamentul Domeniilor, în care calitate a făcut legea exproprierii pentru vechiul Regat, care îi și poartă numele, promulgând totodată și reforma agrară a Basarabiei votată de Sfatul Țării.

În ultima guvernare liberală a ilustrat departamentul Externelor, reprezentând cu demnitate interesele României în afară.

Atât partidul Național-Liberal cât și țara întreagă văd în d-l I. Gh. Duca unul din cei mai de elită oameni politici, înzestrat cu extraordinare alități și cu o uimitoare putere de activitate.

DOCTRINA LIBERALĂ

(Conferință la Institutul Social Român)

Cum trebuie tratată chestiunea ?

Institutul Social Român a avut o fericită inspirație când a cerut reprezentanților diferitelor noastre înjghebări politice să vă vorbească despre doctrinele lor. Este de mult un obicei la noi să se spună că între partidele politice sunt deosebiri de persoane, de ambiții, nu de concepții și de doctrină. M'am ridicat pururea împotriva acestor afirmări inexacte, cari porneau fie dela cei ce nu îndrăzneau să-și dezvăluiească adevăratele credințe de frica impopularității lor, fie dela cei ce socoteau că anume echivocuri sunt, din punct de vedere tactic, o supremă abilitate, fie în sfârșit dela cei ce geloși de izbânzile unor anume doctrine și

îngrijii de înfrângerile propriilor lor doctrine, își închipuiau că proclamând lipsa de doctrină a tuturor, sau mai bine zis confuzia generală a doctrinelor, vor izbuti să se salveze pe ei și să discrediteze adversarii.

Această calomnie—ca toate calomniile— a prins. Și e bine că avem astăzi și unii și alții prilejul într'o incintă științifică, deci obiectivă, să ne arătăm limpede și pe față credințele în temeiul cărora cerem încrederea țării și revendicăm dreptul de a-i conduce destinele.

Progresul în cadrul proprietății individuale.

Doctrina național-liberală este lămurită. Ea se poate rezuma în următoarea formulă: „Progresul sub toate formele în cadrul însă al concepției proprietății individuale“.

Intr'adevăr liberalismul consideră că societățile omenești se desvoltă potrivit unor anume legi, mai presus de voința oamenilor și că în această veșnică prefacere datoria organizațiunilor politice e să adapteze formele legale nevoilor reale, impuse de diferite faze ale evoluțiunii popoarelor. Prin urmare, liberalismul prezintă prin esența lui ideea de progres.

Progres nu înseamnă salturi, progresul nu e violență, progresul e grija, grija permanentă a viitorului, e preocuparea de a-l pregăti și de a-l asigura. În înțelesul doctrinei liberale progresul nu e svâcnire incoherentă, ci mișcare organizată.

Dar progresul mai e ceva: el e dușmanul forței de inerție care pornește dela iluzia că omenirea poate sta pe loc, și a forței de reacțiune care cu naivitate crede că viața socială poate să se reîntoarcă la formulele trecutului. Liberalismul are ochii așintii înainte, privirile lui cercetează într'una căile pe cari omenirea se îndreaptă întru înfăptuirea nevoilor ei a tot stăpânitoare.

Când zic progres întrebuițez acest cuvânt mai mult în înțelesul de fatală transformare decât de progres propriu zis, căci cunosc prea bine relativitatea credințelor și a cuceririlor omenești pentru a mă socoti îndrituit să afirm că aceste fatale transformări sociale luate în abstracto constituie toate progrese, și afară de aceasfa, noțiunea de progres în sine este prea elastică și prea discutabilă pentru ca ea să poată sluji de criteriu fix al valorii intrinsece a diferitelor prefaceri omenești.

Dar doctrina liberală nu se mulțumește să urmărească progresul social. Ea nu-l

vrea nu-l admite, ea nu-l reclamă decât în cadrul proprietății individuale. Doctrina liberală nu contestă că în domeniul speculațiunii intelectuale se poate concepe și o organizare bazată pe negațiunea proprietății individuale, dar ea nu crede viabilă o astfel de organizare și ca atare o respinge ca pe o fantezie a imaginațiunii, ca pe o nesocotire a realităților existente sau posibile.

Progresul în cadrul proprietății individuale prin :

- a) ordine ;
- b) democrație ;
- c) naționalism ; și
- d) armonie socială.

Însă o doctrină politică adică o concepție de viață socială, nu este realizabilă prin simpla ei enunțare. Se cere ca ea să se reazime și pe câteva mijloace practice de înfăptuire.

Așa fiind doctrina liberală crede cu puțință realizarea progresului cât de înaintat în cadrul concepției proprietății individuale numai prin ordine, prin democrație, prin naționalism și prin armonie socială.

Acestea sunt ca să zicem așa cele patru coloane care susțin templul doctrinei liberale.

Prin ordine: Liberalismul nu crede posibil progresul fără ordine. Ordinea e generatoare de progres, întocmai precum dezordinea e generatoare de anarhie.

Sunt unii care văzând preocuparea de ordine a doctrinei liberale s'au și grăbit să insinueze că liberalismul nu este decât o formă mai mult sau mai puțin ipocrită a conservatorismului.

Voiu arăta mai târziu, în ce stă deosebirea fundamentală dintre aceste două doctrine, deocamdată e destul să spun că nici o minte nepărtinitoare nu poate să confunde ordinea în mișcare cu ordinea în rezistență, așa încât liberalismul nu se preocupă de diferite variante ale ideii de ordine, ci el vrea numai să opuiască ideea ordinii ideii de desordine.

Prin democrație: Liberalismul nu crede posibil progresul în vremurile noastre fără democrație, adică fără guvernarea poporului prin popor, și pentru popor. N'am să mă întind aci asupra ideii democratice și nu mă voi lăsa ispitit să discut meritele sau să înregistrez lacunele sistemului democratic de azi. Vreau numai să observ că viața modernă este stăpânită de fenomenul

atolputernicieii ideei democratice și să pun în opoziție ideea democratică cu ideea demagogică, fiindcă liberalismul e adânc convins că demagogia înnăbușește orice posibilitate de progres.

De altfel demagogia e ușoară. Ea trezește toate speranțele, atâta toate patimile. Turbură fără să potolească.

Democrația e grea, e ingrată. Datoria ei e să înstruneze pornirile nesănătoase, să ridice stavila rațiunii în fața valurilor pasiunii, să spuie adevărul când mulțimea așteaptă măguliri.

Sunt cazuri în care democrația cere să se opuiе necesitățile realizării farmecului făgăduielilor și deaceia democrația liberală cunoaște nedreptățile trecătoare ale popularității, dar în schimb ceea ce clădește, clădește pe temelii sănătoase, și operele ei supraviețuiesc clevețirilor care se risipesc și patimilor care se sting

Prin naționalism: Liberalismul nu crede posibil progresul, decât întemeiat pe dezvoltarea forțelor naționale. Fiecare națiune este un tot, fiecare națiune a eșit din frământările ei istorice, cu însușirile, cu scăderile, cu trăsăturile ei caracteristice.

A face politică, adică a guverna o asemenea națiune, făcând abstracție de toate

101
aceste elemente constitutive ale ființei sale, e a încerca o contradicțiune logică. Firește, naționalismul nu trebuie luat în înțelesul său restrâns, intransigent sau intolerant. Doctrina liberală respinge manifestațiunile violente ale așa zisului naționalism exclusivist și strimă ca un fenomen morbid, ca o dovadă de slăbiciune, sau ca o mărturisire de nepricepere... a nevoilor superioare de armonie socială, fără de care societățile omenesti nici nu pot avea o dezvoltare normală. Și mă grăbesc să adaug că în țările tocmai în care sunt minoritățile etnice, numai recunoașterea drepturilor lor depline concordă cu cerințele, cu tradițiile doctrinei liberale. Ceeace vrea însă doctrina liberală e să opună ideea națională ideii internaționale, fiindcă naționalismul în înțelesul său larg e condiția progresului, pe când internaționalismul, prin nesocotirea însușirilor specifice ale fiecărei națiuni, prin nivelarea teoretică a unor rase cu mentalități și cu tradițiuni deosebite, stânjenește adevăratul progres.

Nu e vorba, naționalismul e de mai multe feluri. E naționalismul teoretic : mai mult dragostea pentru cei de acelaș sânge și de aceeaș credință. E naționalismul cultural adică nevoia de a intensifica manifestațiunile

cugetării și artei proprii fiecărei naționalități în parte. E, în fine, naționalismul economic, care la urma urmei nu e de cât un instinct de conservare, mijlocul de a salva individualitatea materială a fiecărei naționalități, de a împiedica coltropicarea ei de către elemente superioare prin puterea sau prin organizarea lor.

Naționalismul astfel înțeles nu exclude colaborarea cu străinătatea. Dimpotrivă, el o reclamă ca o nevoie și ca un stimulent. Naționalismul sentimental știe că nici un popor nu trăiește izolat în spațiu. El are conștiința de toate contingențele mediului înconjurător, el e numai expresia dorinței firești de a se îngriji de sine mai mult de cât de aproapele. Naționalismul cultural știe și el că o sumă de cuceriri ale gândirii sunt patrimoniul comun al omenirii întregi. Departe de a respinge acest patrimoniu se simte fericit și mândru, că face parte integrantă dintr'însul, dar se străduiește să păstreze nota specifică în opera obștească. Naționalismul economic știe că ziduri chinzești nu se pot înălța, că infiltrațiunea capitalurilor streine e fatală și necesară, dar vrea să găsească formule de armonizare care să înlăture acapararea unora și sugrumarea celorlalți, întâiu fiindcă progres fără

neatârnare nu se poate și în al doilea rând fiindcă neatârnarea politică fără neatârnare economică iarăș nu se poate. Liberalismul îmbrățișează deopotrivă toate aceste forme de naționalism.

P. în armonia socială: Liberalismul nu crede posibil progresul decât prin evoluție și evoluția nu poate fi dobândită fără armonia socială. Doctrina liberală consideră că viața unei societăți trebuie să fie mișcare, dar că mișcarea nu trebuie asigurată prin ruperea echilibrului social, ci dimpotrivă prin menținerea permanentă a acestui echilibru,

Firește că revindicările sociale implică la anumite momente o grijă mai vie a intereselor unei clase decât a intereselor celorlalte clase, dar dacă susținerea acestor interese și revendicări se face cu ură împotriva unora, cu exclusivism împotriva altora, fără preocuparea neîncetată a menținerii unui echilibru între toate părțile, acțiunea socială astfel întreprinsă și astfel condusă nu poate să ducă fatal decât, sau la un progres relativ, fiindcă va fi dobândit cu prețul unor reacțiuni violente și a unor resentimente primejdioase, sau la ruperea definitivă a echilibrului social, adică la revoluție. Doctrina liberală e prea însetată

de progres real pentru a se mulțumi cu o stare de lucruri care nu asigură decât un progres discutabil sau cu o revoluție care în credința ei adâncă e moartă oricărui progres.

Iată de ce liberalismul socotește armonia socială ca o condițiune esențială a îndeplinirii concepțiilor lor.

Încă odată : prin armonia socială progresul e asigurat, prin lupta de clasă el e amenințat.

Deosebirea între doctrină liberală și dintre celelalte doctrine :

- a) Liberalismul și Conservatorismul ;
- b) Liberalismul și Naționalismul ;
- c) Liberalismul și Țărănismul ;
- d) Liberalismul și Socialismul.

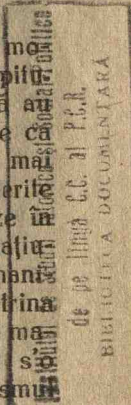
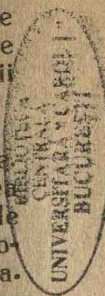
Și acum după ce am precizat în ce constă doctrina liberală, care sunt cele patru concepții fundamentale pe care ea se realizează întru realizarea ei, după ce am văzut cum ideea de ordine se opune ideii de desordine, ideea democratică ideii demagogice, ideea națională ideii internaționale, și armonia socială luptei, distrugătoare lupte de clase, — se cuvine să arătăm și care sunt deosebirile dintre doctrina liberală și dintre celelalte doctrine.

Cea mai bună dovadă a tăriei doctrinei liberale stă tocmai în faptul că deosebiri între ea și celelalte doctrine sunt atât de bine definite încât exclud orice confuzii posibile.

Să le luăm pe rând.

Voiu începe cu doctrina conservatoare. Deosebirea între ideea conservatoare și cea liberală e că cea dintâiu e o doctrină de rezistență, pe când cea de a doua e o doctrină de propriu. Una trage înainte, cealaltă înapoi. Așa încât fiecare pas în dezvoltarea socială reprezintă o izbândă pentru liberalism și o înfrângere pentru conservatorism.

La drept vorbind, istoria vremurilor moderne nu este decât un lung șir de capitulațiuni conservatoare. Nu tăgăduiesc că au fost partide conservatoare mai dibace decât altele, că unele au știut să ascundă mai mult sau mai puțin bine înfrângerile suferite, că altele au avut prudența să cedeze în extremis ca să evite catastrofa capitulațiunilor mălurite. Dar acestea sunt manifestări ale tacticii conservatoare. Doctrina în toate ocaziile a eșit învinsă. Nici o mănăvră și nici un artificiu n'au putut scăpa. Recunosc însă că conservatorismul subsistă și va subsista dezastrelor, pentru că

77602/80

e firesc că orice forță de progres să provoace în chip mecanic și o forță de rezistență, așa încât atâta vreme cât va fi o doctrină liberală va trebui să existe și una conservatoare. Ele sunt nedespărțit legate una de alta întocmai ca umbra de lumină. Vă cer însă voi să prefer lumina umbrei care se terăște după ea.

Deosebirea între doctrina liberală și doctrina naționalistă e că doctrina liberală privește viața socială sub toate multiplele ei aspecte, pe când doctrina naționalistă o privește sub prisma specială, fatal îngustă și exclusivistă a ideii naționale. Ceeace pentru liberalism nu este decât o parte dintr'un complex, pentru naționalism este complexul însuși și veți înțelege ușor că alta e viziunea ce poți s'o ai privind fenomenele sociale cu ferestrele larg deschise și alta viziunea ce poți s'o ai când singur te osândești să le privești prin crăpătura unui zid.

Deosebirea între doctrina liberală și doctrina țărănistă stă în faptul că țărănismul e bazat pe ideea luptei de clasă, pe când liberalismul pe armonia socială. Țărănismul îmbrățișează interesele exclusive ale țărâ-nimei în luptă de ură violentă cu toate celelalte categorii sociale. Liberalismul urmă-

rește înfăptuirea sinceră și deplină a revendicărilor țărănești, dar armonizându-le cu interesele legitime ale celorlalte clase.

Dealtminteri, țărănismul este o doctrină care teoretic nu se poate susține, fiindcă urmărește o imposibilitate logică. Într'adevăr, ~~lupta~~ lupta de clasă implică ruperea echilibrului, adică ideea revoluției sociale și de aceea vei observa că pretutindeni partidele bazate pe concepția luptei de clasă sunt și partidele revoluționare, cum sunt partidele socialiste. Dar să pretinzi în acelaș timp că ești partid de evoluție și să susții totdeodată și lupta de clasă, este cel puțin un păcat împotriva bunului simț și al logicei, și atunci din două lucruri una: sau țărănismul, din lipsa de pregătire teoretică n'a ajuns încă la deplina dezvoltare a doctrinei sale, sau el este conștient că în realitate reprezintă o doctrină revoluționară, dar din considerațiuni tactice menține o etichetă evoluționistă în flagrantă contradicție logică cu lupta de clasă, cu concepția hotărât revoluționară care stă la temelie lui.

Din această dilemă nu poți ieși.

Bârfitorii — și știi că pretutindeni și întotdeauna au fost și vor fi — bârfitorii vor putea să mai facă și alte ipoteze. Nu vreau

însă să intru pe această cale spinoasă. Sunt aici ca să fac constatări și să precizez deosebiri, nu ca să alunec pe povârnișul criticilor sau al polemicilor.

Deosebirea între doctrina liberală și cea socialistă e că liberalismul nu concepe progresul social decât în cadrul proprietății individuale, pe când socialiștii nu cred progresul posibil decât prin desființarea proprietății individuale. Cu alte cuvinte : orice progres social, fie el' cât de înaintat, dacă nu trece pragul ideei de proprietate individuală, rămâne în domeniul doctrinei liberale, de îndată ce trece de pragul ideei proprietății individuale intră în ținuturile vaste și foarte atrăgătoare pentru speculațiunea intelectuală, ale socialismului.

Trebuie să mărturisesc că "oricare ar fi simțimintele noastre față de socialism, un omagiu i se cuvine. Socialismul e o doctrină sinceră și lămurită. Ea nu se pune la adăpostul abilităților trecătoare spre a-și ascunde adevăratele gânduri, ea nu întreține echivocuri ca să poată câștiga foloase de pe urma lor. Ea afirmă răspicat pe față, uneori cu brutalitate, în totdeauna sus și tare credințele ei. Cu doctrina socialistă lupta e deschisă nu ascunsă, știi că poți să fii învingător sau învins, dar știi că nu

C
C
vei fi atras nici cu flori otrăvite, nici lovi cu pumnalul pe la spate.

De altfel socotesc că, în ultimele vremuri lupta cu socialismul a devenit mai ușoară. Socialismul beneficia față de doctrinele așa zise burgheze de o mare superioritate: era necunoscutul, și cunoașteți magia atotputernică a necunoscutului asupra tuturor minților omenești. Oricine își putea spune: dacă am încerca să distrugem bazele organizării sociale actuale, dacă am reclădi din temelii o nouă organizație fără proprietate individuală, cine știe, poate că ar fi mai bine, poate că omenirea ar fi mai fericită, poate că mizeria ar înceta, poate că belșugul și propășirea s'ar revârsa în fine peste mulțimea suferindă!

Ei bine, acum se știe, acum s'a văzut. Revoluția rusească a lăsat să cadă vălul ce înconjura miragiul socialismului și în dosul său ni s'a desfășurat, în sânge, în foamele și în mizerie, o așa de înspăimântătoare vedenie a acestei lumi nouă, încât omenirea se reîntoarce grăbită către lumea veche, cu păcatele ei seculare, și, ironie a soartei, conducătorii revoluției ruseși ei înșiși reiau străbunele tipare ale societății burgheze, mângâind pe ceilalți și poate mângâindu-se și pe ei, cu eclesiastica formulă:

că omenirea trebuie să mai treacă prin purgătorul burghez ca să poată năzui a ajunge când-va în paradisul socialist. Liberalismul care n'a avut asemenea iluzii a fost scutit și de asemenea tragice desiluzii.

Evoluția liberalismului :

- a) în domeniul proprietăților ;
- b) în materia raporturilor dintre capital și muncă ;
- c) în materie de economie politică ;
- d) în materie socială.

Dar îmi veși zice, cum se face că în unele țări liberalismul a suferit în anii din urmă neîngăduite înfrângeri. Da, e adevărat le-a suferit, dar înfrângerile acestea le-au înregistrat partidele liberale, nu doctrina liberală. Nepriceperea slujitorilor nu schimbă splendoarea credinței.

Liberalismul fiind, precum v'am arătat, prin esența lui o doctrină de progres, nu este formulă rigidă, un ce intangibil. Dimpotrivă e ceva viu care trebuie mereu să se adapteze nevoilor sociale, să urmărească neîncetatele prefaceri ale vieții moderne, să priceapă noile curente, să le atragă, să le îndrumeze. În unele țări partidele, ce erau purtătoarele doctrinei liberale, au știut

să facă această operă, în altele nu, și așa se explică de ce sunt fără în care partidele liberale s'au veștejit și lăncezesc și de ce sunt altele în care ele au păstrat influența lor neștirbită și continuă să fie și azi factori determinanți ai vieții sociale.

Nu sunt aici ca să fac ponegricuri, dar sunt desigur îndreptățit să constat câteva adevăruri istorice și atunci nu mă pot împiedica să spun că în România cei ce au crezut în doctrina liberală, au știut să păstreze nestinsă flacăra ei și să înfăptuiască astfel progrese pe care pașimile prezentului le pot contesta, dar pe care nepărtinirea istoriei va trebui să le recunoască.

Să luăm câteva pilde.

În domeniul proprietății, liberalismul român a plecat dela ideea clasică a proprietății quiritare romane, sacră și inviolabilă, și a ajuns la formula proprietății, funcțiune socială din care a eșit exproprierea și naționalizarea subsolului.

Am fost adesea învinuiți că facem socialism pentru că preconizăm exproprierea. Ce confuzie în mintea acuzatorilor noștri! Cum putea sporirea numărului proprietarilor individuali să fie socialism, când socialismul proclamă tocmai desființarea întregii proprietăți individuale. Exproprierea e o for-

mulă de progres social cu totul credincioasă principiilor doctrinei liberale, fiindcă nu depășește cadrul ideii de proprietate individuală. E o repartițiune nouă a proprietății individuale ce exista la noi într'un moment dat, nu este nimicirea ei. Iar naționalizarea subsolului nu trece nici ea de marginile doctrinei liberale, fiindcă menținerea ideii proprietății individuale nu impune cu necesitate și forma ideii de proprietate. Noțiunea de proprietate poate să fie mai largă sau mai îngustă. Ea poate foarte bine să cuprindă și suprafața și ceea ce este deasupra și ceea ce este de desubt, precum ea poate foarte bine să despartă stăpânirea solului de aceea a subsolului. Ea s'a întins ieri peste ținuturi care mâine îi vor fi interzise sau, dimpotrivă, a introdus în domeniul proprietății individuale lucruri care până ieri erau în domeniul comun.

Partidul liberal român, potrivit nevoilor sociale, a adoptat și una și cealaltă din aceste forme de proprietate fără a trăda însă întru nimic prin aceasta ideea însăși de proprietate individuală care stă la temelie doctrinei sale.

În materia raporturilor dintre capital și muncă liberalismul român a plecat dela

SC
concepția despărțirii intereselor capitalului și a muncii pentru a ajunge sub forma participării la beneficii, la nevoia inexorabilă a conciliațiunii și armonizării lor.

Aici iarăș partidul liberal român nu s'a abătut dela principiile fundamentale ale doctrinei lui. El n'a cerut, ca socialiștii, desființarea capitalului și naționalizarea mijloacelor de producție. El păstrează intactă existența capitalului ca factor de producție și respinge cu hotărâre introducerea comunismului, dar potrivit năzuințelor lui de progres, de armonie socială, vrea încetarea antagonismului fratricid dintre cei doi factori ai producției, capitalul și munca, și înlocuirea acestei lupte cu interese egoiste printr'o conlucrare cerută de dreptate.

În materie de economie „politică” liberalismul român a plecat și el dela formula mancesteriană „laissez faire, laissez passer” spre a ajunge la intervenționismul care a pără pe cel slab împotriva celui tare și care înclină capul trușas al celui tare în fața interesului obștesc reprezentat de Stat.

Și aici partidul liberal român e credincios doctrinei lui. Libertatea absolută era o necesitate în vremurile de organizare economică a Statelor. Cu cât însă organizarea s'a desăvârșit, cu cât viața modernă

și raporturile internaționale au devenit mai complexe, cu atât a trebuit să se țarmurească și forțele în joc, pentru ca, din îngrădirea și a unora și a altora, să se ajungă la posibilitatea dezvoltării normale a tuturor. Intervenționismul a isvorât astfel din complexitatea economică modernă, nu numai ca o condiție a progresului, ci ca un mijloc de înlăturare a ciocnirilor violente, deci a anarhiei.

În sfârșit, în materie socială liberalismul român a ajuns dela individualismul atotputernic la țarmurirea treptată și crescândă a individului în fața nevoilor de dreptate și de echilibrare generală.

Partidul liberal român ar fi nesocotit prescripțiile cele mai elementare ale doctrinei lui, dacă ar fi lăsat pe cei slabi prada celor tari. Individualismul nemărginit și nestânjenit își avea rațiunea în epoca de creație a liberalismului. Atunci menirea lui era să descătușeze, să desrobească persoana omenească din toate lanțurile concepțiilor medievalice, să dea fiecărei ființe umane drepturile cerute de trebuințele dezvoltării și ale demnității lui. Mai târziu, însă, când aceste drepturi au fost asigurate oricui și când stăpân neturburat pe destinele lui, fiecare era ispitit numai să uzeze, dar adesea

să și abuzeze de aceste drepturi, oare datoria unui partid liberal conștient de doctrina era să privească nepăsător la această deslănțuire distrugătoare, sau să restabilească echilibrul social, stabilind limitele peste care drepturile omului nu se mai împacă cu nevoile obștești ?

Și oriunde m'aș întoarce, oricare ar fi domeniul de activitate omenească la care m'aș gândi, întrucât bine înțeles n'aș trece peste hotarul concepției de proprietate individuală, nu văd, pe cale evolutivă, soluții care să nu se împace cinstit, sincer și deplin cu cerințele doctrinei liberale.

Titulatura și doctrina liberală.

Prevăd și ultima obiecție. Am auzit-o adesea : titulatura nu se mai potrivește cu doctrina. Dacă la atâtă se rezumă critica, o primesc, și recunosc fără înconjur că există azi o antinomie între formulele liberalismului clasic și între cele ale liberalismului modern, deși aș putea să adaug că întrucât liberalismul e doctrina progresului nu prea văd cum progres ar putea să fie cu forme intangibile. Dar încăodată antinomia există. Libertatea nu e o rațiune desul de largă, destul de cuprinzătoare ca să

îmbrățișeze tot ce reprezintă actuala doctrină liberală.

Libertatea a fost un mare postulat al omenirii. Isbânda ei a stârnit lupte uriașe și întronarea ei a reprezentat un mare progres în viața popoarelor, de pe urma ei s'au născut toate partidele progresiste și deci e foarte firesc ca ele să fi adoptat titulatura de partide liberale. Ele poartă astfel pecetea izvorului dela care purced.

Dar încă odată nu aci stă chestia. Sunt într'adevăr țări în care fără a schimba doctrina, partidele liberale și-au schimbat denumirea.

Titulatura doctrinei liberale este permanentă și vie în România.

În România titulatura s'a păstrat și se va păstra fiindcă n'avem a roși de numele de liberal. Acest nume e atât de strâns legat de toată renașterea României Mici și atât de strâns unit cu înfăptuirea României Mari încât a devenit pentru mulți un simbol: pentru trecut o mândrie, pentru viitor speranța.

Precum coiful cu trei pene dela Crecy sau „Honni soit qui mal y pense” al lui Eduard III, Plantagenet, de pe stindardele

britanice și precum perimatele „liberté, égalité, fraternité” de pe pajura franceză, n’au împiedicat Anglia și Franța să întemeieze două strălucite democrații moderne, tot astfel sub egida neschimbată a titulaturii lor și în cadrul proprietății individuale, cei ce cred în doctrina liberală, vor desăvârși prin ea opera de progres întemeiat pe ordine, pe democrație, pe naționalism și pe armonie socială, pe care România întregită e îndreptățită s’o aștepte dela generațiile de azi, după toate restricțiile istoriei și după toate jertfele războiului.

Institutul de Studii Istorice și Social-Politice
de pe lângă C.C. al P.C.R.
BIBLIOTECA DOCUMENTARĂ

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ "CAROL I"
BUCUREȘTI

EX LIBRIS
ONISFOR CHIU
CLUS-SIDIU

600 $\frac{25}{50}$

15.300